

نیازهای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز به منابع اطلاعات و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین آنها

دکتر زهیر حیاتی^(۱)

جعفر عبادالله عموقین^(۲)

چکیده

این پژوهش به منظور بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین آنها انجام شد. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش ۸۹۸ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز می‌باشد که از این تعداد ۲۹۲ نفر (۳۵ درصد) به صورت نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده تصادفی انتخاب شدند. پژوهش پیمایشی بوده و برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد.

پاسخگویان از دو روش رسمی و غیررسمی برای کسب اطلاعات موردنیاز خود استفاده می‌کنند. از میان منابع رسمی کسب اطلاعات، کتاب و نشریات ادواری به ترتیب در درجه اول اهمیت قرار دارند و از میان منابع غیررسمی کسب اطلاعات به حضور در گردهمایی‌های علمی داخلی، ارتباط با پژوهشگران و متخصصان داخل و خارج از کشور و مشورت با دوستان و سایر دانشجویان اشاره شده است.

مهم‌ترین انگیزه و هدف پاسخگویان از جستجوی اطلاعات در مقطع تحصیلی دکترا، انجام کارهای پژوهشی و انتشار آثار علمی و در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد انجام کارهای پژوهشی و انجام پروژه‌های درسی می‌باشد.

پاسخگویان از هر دو منبع چاپی و رایانه‌ای برای دستیابی به اطلاعات موردنیاز استفاده می‌کنند، اما میزان استفاده از منابع چاپی بیشتر از منابع رایانه‌ای است. پاسخگویان از امکانات رایانه‌ای موجود در دانشگاه رضایت کافی ندارند. در تأمین نیازهای اطلاعاتی پاسخگویان، کتابخانه‌های دانشکده‌ها مهم‌ترین نقش را دارند.

بین مقطع تحصیلی پاسخگویان و انگیزه و هدف آنها از جستجوی اطلاعات رابطه معنی‌داری وجود دارد و دانشجویان دوره دکتری انگیزه بیشتری برای کسب اطلاعات دارند. همچنین در خصوص رابطه بین جنسیت و انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات فقط

۱- عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شیراز

۲- کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از دانشگاه شیراز

در زمینه انتشار آثار علمی و روزآمد کردن اطلاعات تخصصی بین زنان و مردان تفاوت معنی‌داری وجود دارد و در بقیه موارد رابطه معنی‌دار نیست. پاسخگویان مهم‌ترین عوامل عدم دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود را به ترتیب محدود بودن ساعات کار کتابخانه‌ها، موجود نبودن منبع اطلاعاتی مورد نیاز در کتابخانه‌ها و محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج از کشور ذکر کرده‌اند.

مقدمه

فراهم نمودن امکان دسترسی مستقیم کاربران به اطلاعات و تأکید بر نیازهای اطلاعاتی آنان از مهم‌ترین وظایفی است که شالوده کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بر آن استوار می‌باشد (گیلوری، ۱۳۷۴). با توجه به اینکه اکثر استفاده‌کنندگان کتابخانه‌های دانشگاهی اعضای هیأت علمی و دانشجویان می‌باشند و با توجه به نقش و اهمیتی که آن‌ها در پیشرفت آموزش و پژوهش دارند، باید انتخاب و گزینش مواد کتابخانه‌ای بر اساس تأمین نیازهای آموزشی و پژوهشی آنان، بویژه دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی، صورت پذیرد. رهاورد بکارگیری این سیاست افزایش تعداد افراد واجد شرایط برای غنا بخشیدن به آموزش و پژوهش می‌باشد. از جمله راه‌های حل‌هایی که می‌تواند زمینه‌ساز تحقق چنین سیاستی شود و همچنین در حل مشکل بهره‌برداری از منابع کتابخانه‌ای مؤثر واقع شود آگاهی از وضع موجود کتابخانه‌ها و نیازهای اطلاعاتی کاربران آنها می‌باشد. بر اساس چنین مطالعاتی می‌توان برنامه‌هایی تدوین کرد که در جهت مرتفع ساختن نیازهای اطلاعاتی این گروه از کاربران مفید باشد. پژوهش حاضر بر آن است تا به بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و چگونگی پاسخگویی کتابخانه‌ها به نیازهای مذکور در دانشگاه تبریز بپردازد.

مروری بر مطالعات انجام شده:

برای آگاهی بیشتر از مسئله تحقیق و بررسی جوانب مختلف آن به مروری در مطالعات انجام شده در محیط‌های مختلف پرداخته شد. در این بخش مطالعات انجام شده در داخل و خارج از کشور به ترتیب ارائه می‌گردد.

در سال ۱۳۷۱ معصومی در تحقیقی تحت عنوان "نیازهای اطلاعاتی متخصصان علوم دارویی و ارائه الگوی مناسب جهت رفع نیاز آنان" این فرضیه را که نیازهای اطلاعاتی متخصصان علوم دارویی در مراکز پژوهشی متفاوت از نیازهای اطلاعاتی متخصصان علوم

دارویی در مراکز آموزشی است دنبال نمود. یافته‌های پژوهش نشان داد که استفاده از انواع منابع اطلاعاتی با توجه به نوع نیاز جامعه پژوهش متفاوت بوده و علت ایجاد تفاوت در نیازهای اطلاعاتی، تفاوت در نوع شغل و زمینه فعالیت می‌باشد.

برادران لیل آبادی (۱۳۷۲) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی نیازهای اطلاعاتی متخصصان قلب و عروق و ریه در شهر تبریز" نشان می‌دهد که نیازهای اطلاعاتی متخصصان قلب و ریه عضو هیأت علمی با نیازهای متخصصان عضو غیر هیأت علمی متفاوت است. هر دو گروه از نشریات ادواری و کتاب بیشترین استفاده را می‌برند. تنوع استفاده از منابع اطلاعاتی رسمی در اعضای هیأت علمی بیشتر است. گروه عضو هیأت علمی از منابع اطلاعاتی ردیف دوم - چکیده نامه‌ها و نمایه نامه‌ها - بیشتر از گروه غیر عضو هیأت علمی استفاده می‌کنند. در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی بین دو گروه تفاوت دیده می‌شود، بدین معنی که فقط گروه عضو هیئت علمی از دیسک‌های فشرده استفاده می‌کنند. همچنین افشار زنجانی (۱۳۶۶)، اسدی گرگانی (۱۳۶۶)، لاین (۱۹۷۱)، فالستر (۱۹۷۱)، واتسون بون (۱۹۹۴) در تحقیقات خود به نتایج مشابهی دست یافته بودند.

رمضانی در سال ۱۳۷۵ در تحقیقی با عنوان "بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های حقوق و علوم سیاسی ۷ مرکز آموزشی مستقر در شهر تهران" نشان داد که کتاب‌ها و نشریات ادواری به نسبت مساوی به عنوان اولویت اول منابع مورد نیاز هر دو گروه می‌باشند. آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌ها برای رشته حقوق و گزارش‌های علمی برای رشته علوم سیاسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. نمایه‌ها از مهم‌ترین منابع مورد استفاده می‌باشند. وی علل پرداختن به تحقیق در بین دانشجویان را تهیه پایان‌نامه و ارائه مقالات کلاسی و در بین استادان ارائه مطالب درسی، ترجمه یا تألیف و انتشار در مجله‌های داخلی ذکر کرده است. زبان خارجی مورد استفاده این دو گروه به ترتیب انگلیسی، عربی و فرانسه بوده و کتابخانه‌های دانشگاهی و شخصی مهم‌ترین راه‌های تهیه اطلاعات محسوب می‌شود. مهم‌ترین دلیل مراجعه به کتابخانه امانت گرفتن کتاب و مهم‌ترین راه دستیابی به اطلاعات مراجعه به برگه‌دان و قفسه کتاب‌ها ذکر گردیده است.

یافته‌های صفری راد (۱۳۷۹) در تحقیقی تحت عنوان "بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه‌ها در تأمین این نیازها" نشان داد که انگیزه اصلی دانشجویان در کسب اطلاعات در مقطع کارشناسی ارشد انجام پروژه‌های درسی و در مقطع دکتری انجام کارهای پژوهشی است. آنها از دو روش رسمی و غیررسمی

برای کسب اطلاعات استفاده می‌کنند. از میان منابع رسمی کسب اطلاعات، کتاب و نشریات ادواری و از میان منابع غیررسمی کسب اطلاعات، مشورت با سایر دانشجویان و ارتباط با پژوهشگران و متخصصان داخل و خارج از کشور از اهمیت بیشتری برخوردار می‌باشد. مهم‌ترین عوامل عدم دسترسی به اطلاعات، محدود بودن ساعات کار کتابخانه‌ها، محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج و موجود نبودن منابع اطلاعاتی موردنیاز در کتابخانه‌ها ذکر گردیده است. افشار زنجانی (۱۳۶۶)، حکیمی (۱۳۷۶)، مکی زاده نفتی (۱۳۷۶) و تصویری قمصری (۱۳۷۸) نیز به نتایج مشابهی دست یافته بودند.

در خارج از کشور نیز پژوهشگران به بررسی نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان و شیوه‌های تأمین نیازها پرداخته‌اند که نمونه‌هایی از آنها به شرح زیر می‌باشد.

واتسون - بون (Watson - Boone: ۲۸۳) در سال ۱۹۹۴ مقاله‌ای تحت عنوان "نیازهای اطلاعاتی و علایق محققان علوم انسانی" منتشر کرد. وی با استفاده از مطالعات قبلی به این نتیجه رسید. که موضوعات مورد تحقیق پژوهشگران علوم انسانی بسیار گسترده بوده و آنها بیشتر از منابع ردیف دوم (نظیر نمایه‌نامه‌ها) استفاده می‌کنند. منابع مورد استفاده آنها قدیمی است و برای استفاده از پایگاههای اطلاعاتی لازم است آموزش ببینند.

مهتا و یانک در سال ۱۹۹۵ (Mehta and Young) در پژوهشی تحت عنوان "استفاده اعضای هیئت علمی دانشگاه آلاباما از منابع اطلاعات الکترونیکی" به بررسی نیازهای اطلاعات علمی و فنی دانشمندان پرداختند. نتایج بررسی نشان داد که ۸۳ درصد پاسخگویان استفاده از منابع و مآخذ مقالات موجود در نشریات را یکی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی خوانده‌اند. ۴۹ درصد پاسخگویان از پایگاههای اطلاعاتی و ۴۲ درصد از دیسک‌های نوری استفاده می‌کنند. طبق یافته‌های پژوهش ۷۱ درصد اعضای هیئت علمی برای ایجاد ارتباط از پست الکترونیکی استفاده می‌کنند. عمده‌ترین دلیل این امر کسب اطلاعات از دوستان و همکاران عنوان شده است.

در سال ۱۹۹۸ شوام (Shoham) به مطالعه درباره "نیازها و روش‌های دستیابی محققان به اطلاعات و منابع اطلاعاتی" پرداخت. یافته‌ها نشان داد که با وجود تغییرات زیاد در فناوری‌های اطلاعاتی، الگوهای گردآوری اطلاعات هنوز دستخوش تغییر نشده است. نشریات تخصصی رشته با ۹۲ درصد مهم‌ترین ابزار دستیابی به اطلاعات است و تک‌نگاشت‌ها با ۸۵/۴ درصد در اولویت دوم قرار دارند.

اکلیف (Oakleaf) در سال ۲۰۰۰ به بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشمندان علوم انسانی

در دانشگاه ایالت کنت پرداخت. بدین منظور پرسشنامه‌ای بین دانشجویان و اعضای هیئت علمی دانشکده هنر موسیقی و بخش‌های زبان انگلیسی، زبان‌های کلاسیک و فلسفه توزیع گردید. نتایج این پژوهش نشان داد که در جامعه مورد پژوهش بین زمینه موضوعی، مرتبه دانشگاهی، تجارب آموزشی، سن و جنسیت پاسخ‌دهندگان و روشهای جستجوی مورد استفاده آنان و همچنین نگرش این افراد نسبت به روشهای پژوهشی، منابع الکترونیکی و کتابداران رابطه وجود دارد (نقل شده در: صفری‌راد، ۱۳۷۹).

پرسشهای پژوهشی:

برای تسهیل دستیابی به پاسخ یا پاسخهای مشخص به مسئله پژوهش، ۸ سؤال تدوین گردید. پژوهش حاضر بر آن است تا با توجه به اهداف ذکر شده در فصل اول به این پرسشها پاسخ دهد.

۱. دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود از کدام منابع اطلاعاتی بیشتر استفاده می‌کنند؟
۲. دانشجویان (تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز) برای چه منظوری از منابع اطلاعاتی استفاده می‌کنند؟
۳. دانشجویان (تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز) از چه روشهایی برای کسب اطلاعات موردنیاز خود استفاده می‌کنند؟
۴. منابع موجود در کتابخانه‌های مورد بررسی تا چه میزان نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان را تأمین می‌کند؟
۵. عوامل مؤثر در استفاده یا عدم استفاده از منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های مورد بررسی کدام است؟
۶. میزان استفاده از کتابخانه‌ها و منابع موجود در آنها چقدر است؟
۷. میزان رضایت دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مقاطع مختلف از کتابخانه‌های دانشگاه تبریز چگونه است؟
۸. آیا در رفتار اطلاعاتی دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

روش تحقیق

روش تحقیق پیمایشی است و برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری مورد بررسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز در نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۷۹-۱۳۸۰ می‌باشند. طبق آمار ارائه شده توسط معاونت آموزشی تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز تعداد این دانشجویان ۸۹۸ نفر می‌باشند. از این تعداد ۷۱۲ نفر (۷۹٪) آنها در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد و ۱۸۶ نفر (۲۱٪) در مقطع دکترا مشغول به تحصیل بوده‌اند.

در این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران به تعیین حجم نمونه پرداخته شد.

عناصر فرمول کوکران به صورت زیر است:

$$N = \text{جامعه آماری} \quad n = \text{نمونه آماری}$$

سطح اطمینان قابل قبول در سطح ۹۵ درصد که در این پژوهش ۱/۹۶ در نظر گرفته شده است.

$P=0/5$ که نسبت حائزین صفت خاص در جمعیت نمونه می‌باشد.

$Q=0/5$ که نسبت فاقدین صفت خاص در جمعیت نمونه می‌باشد.

$d=0/05$ درجه اطمینان که در اینجا ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است.

با توجه به فرمول، تعداد حجم نمونه ۲۷۰ نفر تعیین شد اما با در نظر گرفتن گم شدن و یا ناقص پرشدن پرسشنامه‌ها، تعداد ۳۲۰ پرسشنامه که ۳۵ درصد از کل جامعه آماری را تشکیل می‌داد تهیه گردید، سپس سهم هر دانشکده با توجه به تعداد دانشجویان آن دانشکده مشخص گردیده و پرسشنامه‌ها به صورت حضوری و تصادفی بین دانشجویان توزیع شد. در دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی چون تعداد کل دانشجویان ۲۹ نفر بود کل دانشجویان این دانشکده پرسشنامه دریافت کردند. ۲۸ پرسشنامه مفقود و یا به علت ناقص پرشدن کنار گذاشته شد و در مجموع داده‌های ۲۹۲ پرسشنامه وارد رایانه شد که حدود ۲۲ نفر بیشتر از برآورد حجم نمونه است.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه می‌باشد که حاوی ۳۴ سوال بسته و یک سوال باز است. در قسمت اول پرسشنامه، مشخصات فردی پاسخگویان، در قسمت دوم انگیزه و هدف دانشجویان از جستجوی اطلاعات، مورد پرسش قرار گرفت، در قسمت سوم خدمات ارائه شده در کتابخانه‌ها و در قسمت چهارم عوامل مؤثر در عدم دسترسی مورد پرسش قرار گرفت.

و در آخر هم یک پرسش باز مطرح شد.

برای تعیین میزان رضایت دانشجویان از خدمات ارائه شده قسمتی از پرسشنامه به صورت طیف ۵ گزینه‌ای تهیه شد که برای این منظور از مقیاس لیکرت^(۱) استفاده شد. نظرات پاسخگویان در مورد هر یک از پرسشهای پرسشنامه که دارای گزینه‌های پنج‌گانه "بسیار زیاد"، "زیاد"، "متوسط"، "کم" و "بسیار کم" بودند، پرسیده شد. نمره‌گذاری بدین صورت انجام شد که: ۱ = بسیار کم، ۲ = کم، ۳ = متوسط، ۴ = زیاد، ۵ = بسیار زیاد.

برای سنجش روایی ابزار اندازه‌گیری از روایی صوری استفاده شده است. برای سنجش پایایی پرسشنامه از روش دوباره آزمون یا روش بازآزمایی^(۲) استفاده شده است (ساروخانی، ۱۳۷۲). پرسشنامه طرح شده از چهار قسمت اصلی تشکیل شده است که به منظور سنجش پایایی دو قسمت اول پرسشنامه، تعداد ۱۶ پرسشنامه بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز توزیع گردید. پس از گذشت ۱۵ روز بار دیگر پرسشنامه‌ها بین همان ۱۶ نفر توزیع گردید. بازآزمایی نشان داد که پاسخهای داده شده به ۸ سؤال از ۱۰ سؤال یکسان بوده است و تنها در ۲ سؤال تفاوت وجود داشت که نسبت به تصحیح آنها اقدام شد. بنابراین اعتبار پرسشنامه تدوین شده ۸۰ درصد برآورد گردید که حاکی از پایایی بالای پرسشنامه می‌باشد. برای اینکه میزان پایایی طیف رضایت پاسخگویان از خدمات ارائه شده در کتابخانه‌های مورد بررسی را به دست بیاوریم از آزمون آلفا کرونباخ استفاده شد. نتایج حاصل از این آزمون نشان داد که ضریب بدست آمده از این آزمون ۹۴ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد این طیف از پایایی مطلوبی برخوردار می‌باشد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد و برای این کار از نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی (SPSS^(۳)) استفاده شد. در سطح آمار توصیفی با استفاده از شاخص‌های آماری نظیر فراوانی و درصد و مجموع امتیازها به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شد. برای متغیرهایی مانند جنسیت، مقطع تحصیلی، انگیزه دانشجویان از جستجوی اطلاعات و منابع مورد استفاده از آمار توصیفی استفاده شد و به منظور تعیین وجود رابطه معنی‌دار بین رفتار اطلاع‌یابی، انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات، وضعیت منابع کتابشناختی، وضعیت کتابداران، وضعیت منابع اطلاعاتی و مقایسه وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه از آزمون مجذور

1- Likert Scale

2- Test-retest

3- Statistical Package for Social Sciences

خی، آزمون تی، آزمون اف و آزمون شفه استفاده شد.

بحث:

در این بخش ۸ پرسش تحقیق به ترتیب مطرح و مورد تجزیه و تحلیل قرار داده می‌شود.

۱- دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود از کدام

منابع اطلاعاتی بیشتر استفاده می‌کنند؟

پاسخگویان از میان منابع رسمی کسب اطلاعات، به ترتیب اولویت، کتاب و نشریات ادواری را از مهم‌ترین منابع رسمی کسب اطلاعات مورد نیاز خود عنوان کرده‌اند. به نظر می‌رسد که دلایل انتخاب کتاب و نشریات ادواری به عنوان مهم‌ترین منابع کسب اطلاعات، در دسترس بودن، راحتی استفاده، کم هزینه بودن و نیز بالا بودن میزان آشنایی دانشجویان با این منابع باشد. نتایج یافته‌های این پژوهش با یافته‌های معصومی (۱۳۷۱)، شکوری (۱۳۷۲)، مکی‌زاده تفتی (۱۳۷۶)، نورمحمدی (۱۳۷۶) تصویری قمصری (۱۳۷۸)، موریس لاین (Line, 1971) فالستر (Folster 1995)، و شوهام (Shoham, 1988) مشابهت دارد.

همچنین پاسخگویان از میان منابع غیررسمی کسب اطلاعات حضور در گردهمایی‌های علمی داخلی و ارتباط با پژوهشگران و متخصصان داخل و خارج از کشور را از مهم‌ترین منابع غیررسمی کسب اطلاعات مورد نیاز خود اعلام کرده‌اند. این یافته‌ها نیز با نتایج یافته‌های شکوری (۱۳۷۲)، حکیمی (۱۳۷۶)، تصویری قمصری (۱۳۷۸) و فالستر (Folster, 1989) مشابهت دارد.

با وجود ظهور فناوریهای نوین اطلاعاتی و وجود منابع رایانه‌ای از قبیل دیسک‌های فشرده نوری، اینترنت و پایگاههای اطلاعاتی مختلف، میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز از منابع چاپی بیشتر از منابع رایانه‌ای است. به طوری که تنها ۷/۲ درصد از دانشجویان دوره دکترا از دیسک‌های نوری استفاده می‌کنند که این رقم برای دانشجویان کارشناسی ارشد ۳/۱ درصد می‌باشد. از دلایل عدم تمایل دانشجویان به استفاده از دیسک‌های نوری می‌توان به عادت کردن دانشجویان به استفاده از منابع چاپی، نداشتن آشنایی کافی برای استفاده از این دیسک‌ها، محدود بودن اطلاعات اغلب دیسک‌های نوری به اطلاعات کتابشناختی و چکیده اشاره کرد. یافته‌های این پژوهش با نتایج یافته‌های حاجبی (۱۳۷۱)، مکی‌زاده (۱۳۷۶)، صفری راد (۱۳۷۹)، فالستر (Folster, 1989) و شوهام (SHOHAM, 1998) مطابقت دارد. ۴۷/۸ درصد دانشجویان دوره دکترا و ۴۴/۲ درصد دانشجویان دوره

کارشناسی ارشد اعلام کرده‌اند که در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود از شبکه جهانی اینترنت استفاده می‌کنند. این مورد نیز می‌تواند یکی از دلایل تمایل کم دانشجویان به استفاده از دیسکهای نوری باشد.

دانشجویان (تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز) برای چه منظوری از منابع اطلاعاتی استفاده می‌کنند؟

۳۲/۳۳ درصد پاسخگویان در مقطع دکترا انجام کارهای پژوهشی را به عنوان مهم‌ترین انگیزه و هدف خود از جستجوی اطلاعات عنوان کرده‌اند. در حالی که این مقدار در بین دانشجویان دوره کارشناسی ارشد به ۲۷/۸۸ درصد می‌رسد. آنان در مرتبه بعدی انجام پروژه‌های درسی را مهم‌ترین انگیزه و هدف خود از جستجوی اطلاعات ذکر کرده‌اند. دانشجویان دوره دکترا انگیزه بیشتری برای انتشار آثار علمی دارند. دلایل این امر می‌تواند نیاز مبرم دانشجویان دکترا به امتیازات حاصل از انتشار این مقالات در نشریات معتبر علمی باشد که در فارغ التحصیل شدن و ارتقاء علمی آنها تأثیرگذار باشد. نورمحمدی (۱۳۷۶) نیز در بررسی رفتار اطلاع‌یابی متخصصان وزارت جهاد سازندگی انگیزه اصلی جستجوی اطلاعات نزد این افراد را انجام کارهای پژوهشی می‌داند و به این نکته اشاره دارد که پاسخگویانی که دارای مدارک بالاتری هستند، انگیزه بیشتری برای انتشار آثار علمی دارند.

جدول (۱) توزیع فراوانی پاسخهای دانشجویان درباره انگیزه و هدف آنها از

جستجوی اطلاعات و به تفکیک مقطع تحصیلی

انگیزه‌ها، اهداف	کارشناسی ارشد	دکترا	جمع
انجام کارهای پژوهشی	۱۰۹ (٪۲۷)	۴۳ (٪۳۲)	۱۵۲ (٪۲۹)
انجام پروژه‌های درسی	۸۶ (٪۲۱)	۲۰ (٪۱۵)	۱۰۶ (٪۲۰)
انتشار آثار علمی	۴۹ (٪۱۲)	۲۲ (٪۱۶)	۷۱ (٪۱۳/۵)
روزآمد کردن اطلاعات	۶۶ (٪۱۶/۸۸)	۱۹ (٪۱۴)	۸۵ (٪۱۶)
بالابردن معلومات عمومی	۵۹ (٪۱۵)	۲۱ (٪۱۸/۷۹)	۸۰ (٪۱۵)
همه موارد	۱۴ (٪۳/۵)	۸ (٪۶)	۲۲ (٪۴)
سایر موارد	۸ (٪۲)		۸ (٪۱/۶)
جمع	۳۹۱ (٪۱۰۰)	۱۳۳ (٪۱۰۰)	۲۴۴ (٪۱۰۰)

دانشجویان (تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز) از چه روشهایی برای کسب اطلاعات موردنیاز خود استفاده می‌کنند؟

پاسخگویان برای دستیابی به اطلاعات موردنیاز خود از روشهای رسمی و غیررسمی کسب اطلاعات استفاده می‌کنند. از میان منابع رسمی کسب اطلاعات به ترتیب اولویت، کتاب با ۱۹۸/۶ امتیاز در مرتبه اول و پس از آن نشریات ادواری با ۷۳ امتیاز در مرتبه دوم قرار دارد. سومین مقوله‌ای که پاسخگویان به عنوان منابع رسمی کسب اطلاعات مورد نیاز خود ذکر کرده‌اند مقالات همایشهای علمی داخلی و بین‌المللی می‌باشد که نتایج این همایشها به صورت مجموعه مقالات مورد استفاده دانشجویان قرار می‌گیرد.

به نظر می‌رسد که دلیل پراستفاده بودن کتاب و نشریات ادواری با وجود ظهور فناوریهای نوین اطلاعاتی، افزون بر دلایلی که در سؤال اول ذکر شد، عادت کردن دانشجویان به توروک و استفاده از منابع چاپی و نیز معرفی کتابها و مقالات نشریات ادواری از سوی استادان به عنوان منابع مورد مطالعه و به عنوان متون درسی باشد. دانشجویان با وجود ظهور فناوریهای نوین اطلاعاتی همچنان ترجیح می‌دهند که از کتاب و مقالات نشریات ادواری استفاده کنند. هر چند که استفاده از اینترنت نیز روز به روز گسترش پیدا می‌کند.

غیر از منابع رسمی کسب اطلاعات، پاسخگویان در دستیابی به اطلاعات موردنیاز خود از منابع غیررسمی کسب اطلاعات نیز استفاده می‌کنند. یافته‌های پژوهش نیز نشان می‌دهد از میان منابع غیررسمی کسب اطلاعات، حضور در همایشهای علمی داخلی با ۴۷ درصد در مرتبه دوم قرار دارد. همچنین دانشجویان از دیگر روشهای غیررسمی کسب اطلاعات به بحث و مشورت با دوستان و سایر دانشجویان اشاره کرده‌اند.

منابع موجود در کتابخانه‌ها تا چه میزان نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان را تأمین می‌کند؟

پاسخگویان در پاسخ به سؤالات مربوط به تأمین نیازهای اطلاعاتی از طریق منابع چاپی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه، گزینه‌های زیاد و بسیار زیاد را انتخاب کرده‌اند و ۲۴/۶ درصد آنها گزینه‌های کم و بسیار کم را انتخاب کرده‌اند. همچنین ۴۷/۳ درصد پاسخگویان در پاسخ به سؤالات مربوط به تأمین نیازهای اطلاعاتی از طریق منابع رایانه‌ای موجود در کتابخانه‌های دانشگاه، گزینه‌های کم و بسیار کم را انتخاب کرده‌اند و فقط ۱۷/۱ درصد پاسخگویان گزینه‌های زیاد و بسیار زیاد را انتخاب کرده‌اند. این امر ناشی از کمبود منابع رایانه‌ای در کتابخانه‌های مورد بررسی و در نتیجه عدم رضایت و عدم تأمین مطلوب نیازهای اطلاعاتی

پاسخگویان از طریق این منابع می‌باشد.

از دلایل این امر می‌توان به عدم وجود بخش مستقلی به نام بخش اطلاع رسانی در کتابخانه‌های دانشکده‌ها و نیز کتابخانه مرکزی دانشگاه تبریز و عدم دستیابی و استفاده دانشجویان به اینترنت در کتابخانه‌های دانشگاه اشاره کرد. نتایج یافته‌های این پژوهش با نتایج یافته‌های فتحی جلالی (۱۳۷۸) مشابهت دارد.

دانشجویان کارشناسی ارشد مهم‌ترین عامل عدم دسترسی به اطلاعات موردنیاز خود را محدود بودن ساعات کار کتابخانه‌ها، موجود نبودن منبع اطلاعاتی موردنیاز در کتابخانه‌ها و محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج از کشور ذکر کرده‌اند. اکثر پاسخگویان در پرسش ۳۴ که یک پرسش باز بود به این مسأله اذعان کرده‌اند، و مخصوصاً خواهان افزایش ساعات کار کتابخانه‌ها شده‌اند. دانشجویان مقطع دکترا نیز عوامل مهم عدم دسترسی به اطلاعات را به ترتیب، محدود بودن ساعات کار کتابخانه‌ها، محدودیت امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج از کشور و موجود نبودن منابع اطلاعاتی موردنیاز خود در کتابخانه‌ها ذکر کرده‌اند.

دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز امکان این که بتوانند در کتابخانه‌ها نیز از شبکه اینترنت استفاده کنند را ندارند و بیشتر امکانات رایانه‌ای موجود در کتابخانه‌های دانشگاه تبریز مختص منابع موجود در آن کتابخانه می‌باشد. این خود یکی از دلایل عمده کم رنگ شدن نقش کتابخانه‌ها در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان از طریق اینترنت است. پاسخگویان عدم دسترسی آسان به اطلاعات موردنیاز خود را عدم همکاری کتابداران با پاسخگویان، عدم توانایی کتابداران در بازیابی اطلاعات موردنیاز پاسخگویان و همچنین نامناسب بودن برخورد و رفتار برخی از کتابداران با مراجعه‌کنندگان اعلام کرده‌اند. عملکرد کتابداران در زمینه پاسخگویی به پرسشهای دانشجویان و راهنمایی آنان در دستیابی به اطلاعات موردنیاز ضعیف ارزیابی شده است. نتایج این پژوهش با نتایج یافته‌های حاجبی (۱۳۷۱)، مکی زاده تفتی (۱۳۷۶) و تصویری قمصری (۱۳۷۸) مشابهت دارد.

میزان استفاده از کتابخانه‌ها و منابع موجود در آنها چقدر است؟

۴۰/۴ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۳۲/۷ درصد دانشجویان دکترا در هر هفته فقط بین ۱ تا ۲ بار به کتابخانه مراجعه می‌کنند و تنها ۱۱/۳ درصد دانشجویان در هر هفته بیشتر از ۶ بار به کتابخانه مراجعه می‌کنند. به عبارت دیگر تنها ۱۰ درصد از دانشجویان دوره کارشناسی ارشد و ۱۷/۳ درصد از دانشجویان دوره دکترا استفاده‌کنندگان همیشگی کتابخانه‌ها

می‌باشند.

بیشتر پاسخگویان، کتابخانه دانشکده خود را با ۲۴۰/۵ امتیاز به عنوان اولویت اول محل تأمین اطلاعات مورد نیاز خود ذکر کرده‌اند و پس از آن کتابخانه مرکزی دانشگاه با ۵۰/۳ امتیاز و شعبه کتابخانه منطقه‌ای علوم و فناوری شیراز با ۲۲/۵ امتیاز در مراحل بعدی قرار دارد. تمامی دانشکده‌های دانشگاه تبریز سعی می‌کنند تا حد امکان کتابها و منابع مربوط به رشته‌های موجود در دانشکده خود را تهیه کنند و به همین دلیل اکثر دانشجویان ترجیح می‌دهند که ابتدا از کتابخانه دانشکده خود استفاده کنند و پس از آن به کتابخانه مرکزی مراجعه می‌کنند. این کتابخانه با توجه به سفارش استادان رشته‌های مختلف، منابع مورد نیاز آنها را تهیه می‌کند. همچنین در تعدادی از دانشکده‌ها نیز، غیر از کتابخانه دانشکده، هر گروه آموزشی برای خود یک کتابخانه اختصاصی دارد که دانشجویان برای تأمین نیازهای اطلاعاتی خود به آن کتابخانه نیز مراجعه می‌کنند، اما با توجه به اینکه این کتابخانه در تمامی گروهها وجود ندارد به همین دلیل در اولویت‌بندی با ۱۷/۵ امتیاز در مرتبه چهارم قرار گرفته است.

جدول (۲) توزیع فراوانی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب میزان مراجعه به کتابخانه‌ها، به تفکیک مقطع تحصیلی

جمع		دکتر		کارشناسی ارشد		مقطع تحصیلی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	میزان مراجعه در طول هفته
۳۹	۱۱۴	۳۲/۷	۱۷	۴۰/۴	۹۷	یک تا دو بار
۳۶/۷	۱۰۷	۳۲/۷	۱۷	۳۷/۵	۹۰	سه تا چهار بار
۱۲	۳۵	۱۷/۳	۹	۱۰/۹	۲۶	پنج تا شش بار
۱۱/۳	۳۳	۱۷/۳	۹	۱۰	۲۴	بیشتر از شش بار
۱	۳	-	-	۱/۲	۳	بی‌پاسخ
۱۰۰	۲۹۲	۱۰۰	۵۲	۱۰۰	۲۴۰	جمع

جدول (۳) ترتیب اولویت پاسخهای دانشجویان بر حسب محل تأمین اطلاعات

اولویتها	محل تأمین اطلاعات	بی پاسخ	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم	اولویت چهارم	اولویت پنجم	مجموع	ترتیب اولویتها
۱	کتابخانه دانشکده	۴۲	۳۳۱	۱۹	-	-	-	۲۹۲	۱
	درصد	۱۴/۴	۷۹/۱	۶/۵	-	-	-	۱۰۰	
	امتیاز	۰	۳۳۱	۹/۵	-	-	-	۳۴۰/۵	
۴	کتابخانه گروه آموزشی	۲۶۰	۷	۱۶	۳	۶	-	۲۹۲	۴
	درصد	۸۹/۰۲	۲/۴	۵/۵	۱/۳	۲/۰۵	-	۱۰۰	
	امتیاز	۰	۷	۸	۱	۱/۵	-	۱۷/۵	
۳	سهمیه کتابخانه	۲۲۹	۲	۱۴	۲۱	۲۶	-	۲۹۲	۳
	درصد	۷۸/۲	۰/۷	۵	۷/۲	۸/۹	-	۱۰۰	
	امتیاز	۰	۲	۷	۷	۶/۵	-	۲۲/۵	
۲	کتابخانه مرکزی	۱۸۲	۲	۷۴	۳۴	-	-	۲۹۲	۲
	درصد	۶۲/۴	۰/۷	۲۵/۳	۱۱/۶	-	-	۱۰۰	
	امتیاز	۰	۲	۳۷	۱۱/۳	-	-	۵۰/۳	
۵	سایر کتابخانه ها	۲۸۸	۰	۳	۱	-	-	۲۹۲	۵
	درصد	۹۸/۶	۰	۱/۱	۰/۳	-	-	۱۰۰	
	امتیاز	۰	۰	۱/۵	۰/۳	-	-	۱/۸	

میزان رضایت دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مقاطع مختلف از کتابخانه‌های دانشگاه تبریز چگونه است؟

بین دانشجویان مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا در بعد رضایت از کتابخانه‌های دانشگاه تبریز و رضایت از عملکرد کتابداران تفاوت معنی‌داری وجود دارد. دانشجویان دوره دکترا در مقایسه با دانشجویان دوره کارشناسی ارشد از رضایت بیشتری برخوردار هستند. در دانشکده ادبیات فارسی و زبانهای خارجه در هیچ یک از ابعاد رضایت از خدمات کتابخانه‌ای تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، ولی در مجموع دانشجویان دکترا در مقایسه با دانشجویان کارشناسی ارشد از خدمات ارائه شده در کتابخانه‌ها راضی‌تر هستند.

در دانشکده شیمی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی و دانشکده ریاضی نیز در هیچ یک از ابعاد رضایت از خدمات ارائه شده در کتابخانه‌ها تفاوت معنی‌دار نیست. ولی در مجموع دانشجویان کارشناسی ارشد در مقایسه با دانشجویان دکترا از خدمات ارائه شده در کتابخانه‌ها رضایت بیشتری دارند.

در دانشکده فنی از میان ابعاد مختلف رضایت از خدمات کتابخانه‌ای در بعد رضایت از عملکرد کتابداران و رضایت از کتابخانه‌های دانشگاه بین دانشجویان مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا تفاوت معنی‌دار وجود دارد و دانشجویان دوره دکترا در مقایسه با دانشجویان کارشناسی ارشد رضایت بیشتری دارند.

در دانشکده فیزیک نیز تنها در بعد رضایت از عملکرد کتابداران بین دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا تفاوت معنی‌دار وجود دارد و دانشجویان مقطع تحصیلی دکترا در مقایسه با دانشجویان کارشناسی ارشد از عملکرد کتابداران رضایت بیشتری دارند.

به جزء رضایت از عملکرد کتابداران، در بقیه موارد، دانشجویان کارشناسی ارشد در مقایسه با دانشجویان دکترا از خدمات ارائه شده در کتابخانه‌ها رضایت بیشتری دارند دلیل این امر را می‌توان محدود بودن منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دوره دکترا ذکر کرد. هر چند که دانشجویان کارشناسی ارشد هم از محدودیت منابع موجود در کتابخانه‌ها ناراضی هستند، اما به نظر می‌رسد که میزان ناراضی‌تبی آنان از این منابع به اندازه دانشجویان دوره دکترا نیست. در مجموع، نقش کتابخانه‌های دانشکده‌ها در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان در مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا در حد متوسط و کم ارزیابی شده است و دانشجویان برای تأمین نیازهای اطلاعاتی خود از کتابخانه مرکزی دانشگاه، کتابخانه گروه آموزشی خود (اگر چنین کتابخانه‌ای در گروه آموزشی وجود داشته

باشد)، شعبه کتابخانه منطقه‌ای علوم و فناوری شیراز و سایر کتابخانه‌ها مثل کتابخانه دانشگاه تربیت معلم تبریز و کتابخانه دانشگاه صنعتی سهند استفاده می‌کنند.

جدول (۴) آزمون معنی‌دار بودن تفاوت میانگین نمره رضایت دانشجویان در ابعاد مختلف

خدمات کتابخانه‌ای در دانشکده‌های مختلف

منابع دانشکده	منابع کتابشناختی	منابع اطلاعاتی	عملکرد کتابداران	وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه	تمامی ابعاد
ادبیات فارسی و زبانهای خارجی	۲۲ ۹/۸۲ درصد	۱۵ ۲۲/۸	۲۰ ۱۰/۲۵	۲۵ ۲/۸۰	۹ ۴۶/۶۷
شیمی	۴۱ ۸/۱۵ درصد	۳۲ ۲۱/۱۶	۴۰ ۸/۰۷	۴۷ ۲/۰۴	۲۷ ۳۸/۲۳
علوم انسانی و اجتماعی	۲۸ ۷/۹۶ درصد	۲۱ ۱۹/۱۴	۳۰ ۷/۲۳	۳۲ ۲/۰۶	۲۰ ۳۶/۲۵
علوم تربیتی و روانشناسی	۱۲ ۸/۳۳ درصد	۱۰ ۲۴	۱۲ ۷	۱۲ ۲/۵۰	۱۰ ۴۲/۸
علوم ریاضی	۱۴ ۸/۶۴ درصد	۱۰ ۱۸/۹	۱۵ ۸/۵۳	۱۷ ۲/۳۵	۱۰ ۳۹
علوم طبیعی	۱۶ ۶/۲۵ درصد	۱۲ ۱۸/۴۲	۱۸ ۷/۳۹	۱۹ ۱/۷۹	۱۲ ۳۳/۲۵
فنی	۴۹ ۷/۷۶ درصد	۳۷ ۱۹/۸۱	۵۰ ۸/۰۲	۵۳ ۲/۲۱	۳۵ ۳۷/۷۶
فیزیک	۲۱ ۷/۶۹ درصد	۱۶ ۱۷/۹۴	۲۳ ۸/۷۸	۲۵ ۱/۹۲	۱۶ ۳۶/۹۴
کشاورزی	۵۸ ۸/۴۸ درصد	۴۸ ۲۱/۹۴	۵۸ ۱۱/۵۹	۵۷ ۲/۹۳	۴۷ ۴۷/۵۷
F	۳/۲۸۳	۳/۲۹	۷/۶۵	۵/۳۱	۵/۱۷۴
df	۲۶۰	۲۰۰	۲۶۵	۲۹۶	۱۸۵
sig	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

آیا در رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی ارشد و دکترا) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

منظور از رفتار اطلاع‌یابی انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات و شیوه‌های مورد استفاده پاسخگویان در جستجوی اطلاعات مورد نیاز خود می‌باشد. در این قسمت به بررسی تأثیر عواملی مانند جنسیت و مقطع تحصیلی بر رفتار اطلاع‌یابی پاسخگویان پرداخته می‌شود. بین مقطع تحصیلی و انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات (از ۵ مقوله اصلی) در مقوله‌های انجام کارهای پژوهشی، انتشار آثار علمی و بالا بردن معلومات عمومی بین دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا تفاوت معنی‌دار وجود دارد. به عبارت دیگر دانشجویان دوره دکترا در مقایسه با دانشجویان کارشناسی ارشد دارای انگیزه بیشتری برای کسب اطلاعات می‌باشند.

در هر ۵ مقوله اصلی تعداد مشاهده شده دانشجویان دوره دکترا بیشتر از دانشجویان کارشناسی ارشد می‌باشد که دلیل این امر را می‌توان نیاز مبرم دانشجویان دوره دکترا به تحقیق و پژوهشی و انتشار آثار برای کسب امتیازات علمی لازم و نیز آماده کردن خود برای تدریس در کلاسهای درس و پاسخگویی به سؤالات دانشجویان ذکر کرد.

در خصوص رابطه بین مقطع تحصیلی و منابع رسمی کسب اطلاعات، با توجه به این که در این پرسش پاسخگویان باید پاسخهای خود را به ترتیب اولویت مشخص می‌کردند آزمون مجذور خی در مورد آن انجام نشد و در مورد وجود رابطه معنی‌دار بین مقطع تحصیلی و منابع غیررسمی کسب اطلاعات، بین دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مقطع تحصیلی بر همه مقوله‌های انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات تأثیر گذاشته است. به عبارت دیگر مقطع تحصیلی از عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی پاسخگویان محسوب می‌شود.

انگیزه اصلی دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد به ترتیب، انجام کارهای پژوهشی با ۴۵/۴۲ درصد، انجام پروژه‌های درسی با ۳۵/۸۳ درصد، روزآمد کردن اطلاعات تخصصی با ۲۶/۶۷ درصد، بالا بردن معلومات عمومی با ۴۰/۳۸ درصد، انجام پروژه‌های درسی با ۳۸/۴۶ درصد و روز آمد کردن اطلاعات تخصصی با ۳۶/۵۴ درصد می‌باشد. دانشجویان دوره دکترا در همه موارد دارای انگیزه بیشتری برای کسب اطلاعات می‌باشند. دلیل این امر را همچنان که قبلاً نیز اشاره شد می‌توان نیاز مبرم دانشجویان دوره دکترا به فعالیتهای پژوهشی و انتشار آثار برای ارتقاء علمی خود و نیز آمادگی آنان برای انجام فعالیتهای آموزشی ذکر کرد. این نتایج با

یافته‌های صفری راد (۱۳۷۹) مشابهت دارد.

در این پژوهش تأثیر نوع جنس پاسخگویان بر رفتار اطلاع‌یابی آنان نیز مورد بررسی قرار گرفت. برای این منظور پاسخهای دانشجویان در ۵ مقوله کلی مورد بررسی واقع شد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در زمینه انتشار آثار علمی و روزآمد کردن اطلاعات تخصصی بین زنان و مردان پاسخگو تفاوت معنی‌دار وجود دارد و مردان در مقایسه با زنان دارای انگیزه بیشتر می‌باشند ولی در بقیه موارد، تفاوت، معنی‌دار نیست.

نتیجه‌گیری

دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز از دو روش رسمی و غیررسمی برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود استفاده می‌کنند. از میان منابع رسمی کسب اطلاعات، کتاب و نشریات ادواری و از میان منابع غیررسمی کسب اطلاعات، حضور در همایشهای علمی داخلی در اولویت مرتبه اول قرار دارند.

پاسخگویان در دستیابی به اطلاعات موردنیاز خود ابتدا از کتابخانه دانشکده استفاده می‌کنند. کتابخانه مرکزی دانشگاه، شعبه کتابخانه منطقه‌ای علوم و فناوری شیراز و کتابخانه گروه آموزشی در مراحل بعدی قرار دارند.

بین رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا در دستیابی به اطلاعات موردنیاز تفاوت معنی‌داری وجود دارد، بدین ترتیب که مهم‌ترین انگیزه و هدف پاسخگویان از جستجوی اطلاعات در مقطع دکترا انجام کارهای پژوهشی و انتشار آثار علمی و در مقطع کارشناسی ارشد انجام کارهای پژوهشی و انجام پروژه‌های درسی می‌باشد و در مجموع دانشجویان دوره دکترا در مقایسه با دانشجویان کارشناسی ارشد دارای انگیزه بیشتری برای کسب اطلاعات می‌باشند.

پاسخگویان از هر دو منبع چاپی و رایانه‌ای برای تأمین نیازهای اطلاعاتی خود استفاده می‌کنند، اما استفاده از منابع چاپی به مراتب بیشتر از استفاده از منابع رایانه‌ای می‌باشند و دانشجویان از منابع موجود در کتابخانه‌های مورد بررسی، بخصوص منابع رایانه‌ای رضایت کافی ندارند. پاسخگویان در هر دو مقطع تحصیلی، محدود بودن ساعات کار کتابخانه‌ها، موجود نبودن منبع اطلاعاتی مورد نیاز در کتابخانه‌ها و محدودیت امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج از کشور را از عوامل مهم عدم دسترسی به اطلاعات موردنیاز خود اعلام کرده‌اند.

پیشنهادهای پژوهش

۱- کتابداران کتابخانه‌ها ترجیحاً از میان فارغ‌التحصیلان رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی انتخاب شوند و در بدو استخدام چگونگی و نحوه برخورد مناسب با مراجعه‌کنندگان به آنها آموزش داده شود. ارائه چنین آموزشهایی میزان رضایت استفاده‌کنندگان را افزایش خواهد داد.

۲- کتابخانه‌ها توجه بیشتری به خدماتی از قبیل انتشار کتابشناسی، فهرستگان بیشتر توجه کنند. به عنوان مثال کتابخانه‌های دانشگاه تبریز می‌توانند در طرح غدیر و طرح امین برای مبادله و امانت مواد کتابخانه‌ای شرکت فعالانه داشته باشند و به دانشجویان نیز در این زمینه آگاهی‌های لازم را ارائه کنند.

پیشنهادهایی برای پژوهشهای آینده

۱- با توجه به این که اساتید و اعضای هیأت علمی هر دانشگاه یکی از مهم‌ترین اعضای جامعه استفاده‌کننده، از کتابخانه‌های دانشگاه محسوب می‌شوند، پژوهشی در مورد بررسی نیازهای اطلاعاتی اساتید و اعضای هیأت علمی دانشگاهها به منابع اطلاعاتی موردنیاز خود در امر تحقیق و پژوهش صورت پذیرد.

۲- امروزه اهمیت خدمات شبکه جهانی اینترنت به عنوان یکی از ابعاد فناوری برکسی پوشیده نیست. لذا پژوهشی تحت عنوان بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی اساتید و اعضای هیأت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاهها در جستجو و استفاده از شبکه جهانی اینترنت ضروری به نظر می‌رسد.

منابع

۱. اسدی کرکانی، فاطمه. بررسی نحوه دستیابی کارشناسان امور بهیستی به منابع و مدارک موردنیاز. پایان‌نامه فوق‌لیسانس علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۶۶.
۲. افشار زنجانی، ابراهیم. روشهای کسب اطلاعات تخصصی توسط اعضای هیأت علمی موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، ۱۳۶۶.
۳. برادران لیل آبادی، ماه سوری. بررسی نیازهای اطلاعاتی متخصصان قلب و عروق و ریه

شهر تبریز. پایان‌نامه فوق لیسانس علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۲.

۴. تصویری قمصری، فاطمه. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران و چگونگی تاثیر اینترنت بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شیراز، ۱۳۷۸.

۵. حاجبی، راهبه. میزان آگاهی پژوهشگران علوم پزشکی از منابع اطلاعاتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۱.

۶. حکیمی، هوشنگ. مطالعه رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران مراکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام جهاد سازندگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.

۷. رمضانی، زهرا. بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های حقوق و علوم سیاسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۷۵.

۸. ساروخانی، باقر. روشهای تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۲.

۹. سامانیان، مصیب. تحلیل رفتار اطلاع‌یابی پزشکان شهرستان بجنورد. فصلنامه کتاب. (۱۰)، ۱۳۷۸: ۸۹-۱۰۰.

۱۰. شکوری منفرد، هاشم. بررسی نیازهای اطلاعاتی پرستاران در سه دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، شهیدبهشتی. پایان‌نامه فوق لیسانس علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۱.

۱۱. صفری راد، فاطمه ۱۳۷۹. بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه‌ها در تأمین این نیازها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شیراز.

۱۲. گیلوری، عباس. اطلاع‌رسانی و تغییر روند خدمات مرجع. فصلنامه کتاب: ۱۳۷۴، ۶۹-۸۵.

۱۳. مکی‌زاده تفتی، بررسی نیازهای اطلاعاتی اساتید محقق دانشگاه شیراز. پایان‌نامه فوق‌لیسانس علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شیراز، ۱۳۷۶.

۱۴. معصومی، فرناز. بررسی نیازهای اطلاعاتی متخصصان علوم دارویی و ارائه الگوی مناسب جهت رفع نیاز آنان. پایان‌نامه فوق‌لیسانس علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و

اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۱.
 ۱۵. نورمحمدی، حمزه علی. مطالعه رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان مراکز تحقیقات مهندسی
 وزارت جهاد سازندگی در کسب اطلاعات علمی و فنی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت
 مدرس، ۱۳۷۶.

1. Folster, M. B. 1989. "A Study of the Use of Information Sources by Social Science Researchers". *Journal of Academic Librarianship* 15(1): 7-11

2. Lin, Nan and W. D. Garvey. 1972. "Information and Uses". in *Annual Review of Information Science and Technology*. (Washington: American Society for Information Science). Vol., (7): 5-37

3. Mehta, Ush, and Virginia E. Young. 1995. "Use of Electronic Information Resource: A Survey of Science and Engineering Faculty". *Science and Technology Libraries* 15(3): 43-54.

4. Oakleaf, Megan J. 2000. "The Information-Seeking Behavior of Humanist Scholars at Kent State University: A Study".
[http://www.winona.msusedu/is-f/library-f/webind2htm\[2000,septamber2\]](http://www.winona.msusedu/is-f/library-f/webind2htm[2000,septamber2]).

5. Shoham, Snuith. 1998. "Scholarly Communication: A Study of Israeli Academic Researchers". *Journal of Librarianship and Information Science* 30(2): 113-121.

6. Watson-Boone, R. 1994. "The Information Needs and Habits of Humanities Scholars". *Reference Quarterly* 34(2):203-216.